

Submission date: 5/01/2021

Accepted date: 5/04/2021

SUMBANGAN ANGKATAN BELIA ISLAM MALAYSIA (ABIM) TERHADAP MASYARAKAT MELAYU DI MALAYSIA DALAM MENANGANI ISU-ISU SOSIOEKONOMI, 1971-2000

The Contribution of the Muslim Youth Movement of Malaysia (ABIM) to Malay Community in Malaysia in Addressing Socio-Economic Issues, 1971-2000

Siti Ruzana Ab Ghani^{a1}, Rahilah Omar^{a2}, Azlizan Mat Enh^{a3} & Russli Kamaruddin^{a4}

^aFakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia

¹sitiruzana@yahoo.com

²rahilah@ukm.edu.my

³azlizan@ukm.edu.my

⁴russli@ukm.edu.my

Abstract

This article discusses the contribution of Muslim Youth Movement of Malaysia (ABIM) of the Malay community in Malaysia in addressing socio-economic issues, 1971-2000. This article studies conducted to fill the lack of movement ABIM writing contributions in addressing socio-economic issues of the community. ABIM movement arose to help the Malay community in addressing the socio-economic issues. This study uses the method of historical discipline approach by analyzing documents on primary sources such as ABIM Annual Report, Brochures, Media Releases, Press Statements, Muktamar Policy Speeches and through interviews. Secondary resources were collected from library studies based on scientific materials, books, newspapers and online data. The results prove that the social aspects of the education system in the Islamic movement ABIM successfully meet the needs of the education system to the community in line with the national education. The planned and organized education system in the ABIM Islamic movement has an impact on the birth of education today. Whereas the economic aspects of the Islamic movement ABIM also established the Cooperative Belia Islam Malaysia Berhad (IAC), which can increase the income of the community, especially among members is increasing. The Islamic movement ABIM also indirectly help the government balance the socio-economic conditions, especially the Malays until 2000.

Keywords: ABIM, Education Diniah, The Malay community.

Abstrak

Artikel ini membincangkan sumbangan Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) terhadap masyarakat Melayu di Malaysia dalam menangani isu-isu sosioekonomi, 1971-2000. Kajian artikel ini dilakukan untuk mengisi kekurangan penulisan terhadap sumbangan gerakan ABIM dalam menangani isu-isu sosioekonomi masyarakat Melayu. Gerakan ABIM bangkit membantu masyarakat Melayu dalam menangani isu-isu sosioekonomi ini. Kajian ini menggunakan kaedah pendekatan disiplin sejarah dengan menganalisis dokumen terhadap sumber primer seperti Laporan Tahunan ABIM, Risalah, Siaran Media, Kenyataan Akhbar, Ucapan Dasar Muktamar dan melalui temu bual. Sumber sekunder pula dikumpul daripada kajian perpustakaan berdasarkan bahan ilmiah, buku, akhbar dan data atas talian. Hasil kajian membuktikan bahawa dari aspek sosial sistem pendidikan dalam gerakan Islam ABIM berjaya memenuhi keperluan sistem pendidikan Islam kepada masyarakat Melayu selari dengan pendidikan nasional. Sistem pendidikan dalam gerakan Islam ABIM yang terancang dan tersusun memberikan kesan kepada lahirnya pendidikan diniah. Manakala dari aspek ekonomi pula gerakan Islam ABIM telah menuahkan Koperasi Belia Islam Malaysia Berhad (KBI) yang dapat menambah pendapatan masyarakat Melayu khususnya dalam kalangan ahli semakin meningkat. Gerakan Islam ABIM juga secara tidak langsung dapat membantu pihak kerajaan Malaysia menyeimbangkan sosioekonomi penduduk khususnya masyarakat Melayu sehingga tahun 2000.

Kata kunci: ABIM, Pendidikan Diniah, Masyarakat Melayu.

PENDAHULUAN

Selepas mencapai kemerdekaan pada tahun 1957, keadaan sosioekonomi di Tanah Melayu masih tidak tersusun. Ini kerana kesan daripada penjajahan British yang meninggalkan dasar pecah dan perintah iaitu meletakkan penempatan kaum mengikut posisi pekerjaan (Ucapan Dasar Muktamar ABIM kali ke-27, 1998:37). Masyarakat Melayu yang merupakan kaum majoriti di Tanah Melayu terpinggir dengan penempatannya di pinggir-pinggir bandar dan di ceruk kampung dengan menjalankan aktiviti pertanian sebagai sumber ekonomi utama seperti bersawah, berladang, mengumpul hasil hutan dan bekerja di ladang-ladang getah kepunyaan pelabur Eropah dan peniaga Cina. Terdapat juga masyarakat Melayu yang memilih untuk tinggal di tepi laut kerana menjadikan aktiviti menangkap ikan sebagai sumber rezeki keluarga. Manakala masyarakat minoriti iaitu masyarakat Cina pula ditempatkan di bandar-bandar utama di setiap negeri kerana memenuhi aktiviti dalam perniagaan dan hanya segelintir sahaja yang berada di kampung-kampung. Seterusnya masyarakat India telah ditempatkan di ladang-ladang bagi memenuhi keperluan pekerjaan di kawasan penanaman getah, kopi dan kelapa sawit (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997).

Pada masa yang sama kesan kemelesetan ekonomi dunia terhadap harga barang eksport juga telah memberi tamparan hebat kepada penduduk di Tanah Melayu. Ini membawa kepada masalah kemiskinan akhirnya menimbulkan rasa tidak puas hati dalam kalangan masyarakat. Masyarakat Melayu berasakan mereka terpinggir di tanah air sendiri, manakala golongan pendatang pula mendapat kehidupan yang lebih sempurna. Walaupun Tanah Melayu ditadbir urus oleh masyarakat Melayu sendiri, namun organisasi pentadbiran masih dipantau oleh bekas penjajah British dalam masa beberapa tahun bagi melihat jaminan keselamatan negara (Ucapan Muktamar Sanawi ABIM, 1975:5). Oleh itu tercalit juga kesan pentadbiran kapitalis dan sekular dalam pentadbiran negara yang menganggap bahawa kemelaratan orang-orang Melayu adalah disebabkan oleh faktor agama (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997:30).

Namun begitu, pihak kerajaan berusaha mengatasi isu kemiskinan dan masalah perpaduan dalam kalangan masyarakat majmuk. Maka pada 16 September 1963 tertubuhlah sebuah negara Malaysia yang mutlak dengan lingkungan pentadbiran yang merangkumi Semenanjung, Sabah, Sarawak dan Singapura. Namun ketidakseragaman posisi kaum antara Melayu, Cina dan India amat membimbangkan pentadbiran kerajaan. Ini dikhawatir akan memberi kesan kepada pentadbiran yang dipimpin oleh masyarakat Melayu. Permintaan Singapura untuk sama-sama mentadbir dalam pentadbiran negara dikhawatir oleh pihak kerajaan kerana kabinet hanya dipimpin oleh barisan tertinggi dalam parti politik yang memenangi pilihan raya (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997).

Akhirnya pada tahun 1965, Singapura telah menetapkan pendirian untuk keluar daripada sebahagian kerajaan Malaysia. Namun begitu isu sosioekonomi masih tidak dapat dielakkan daripada terus berlaku. Sehingga pada 16 Mei 1969 berlaku rusuhan kaum antara masyarakat Melayu dan masyarakat Cina. Perbalahan ini terjadi kerana rasa tidak puas hati kedua-dua golongan masyarakat ini terhadap hak keistimewaan masing-masing di Malaysia dan isu kemiskinan serta tidak wujud perpaduan. Implikasinya kerajaan menubuhkan pasukan MAGERAN (Majlis Gerakan Rakyat) bagi memantau ketidakseimbangan penduduk dan perpaduan yang tidak mantap. Hasil perbincangan organisasi pentadbiran kerajaan membawa kepada penubuhan Rukun Negara pada tahun 1970 bagi memastikan setiap masyarakat tanpa mengira keturunan yang berada di Malaysia menanamkan semangat patriotik cinta akan tanah air.

Isu kependudukan masyarakat di Malaysia masih tidak selesai terutamanya yang berada di Pantai Barat khususnya masyarakat Melayu. Kemiskinan semakin berterusan. Perasaan tidak puas hati antara masyarakat Melayu dan masyarakat Cina

masih berlaku. Sentimen perkauman tetap tidak terungkai. Maka pentadbiran kerajaan memperkenalkan Dasar Ekonomi Baru (DEB) pada tahun 1970 dengan bermatlamat agar dapat membasmi kemiskinan dan mewujudkan perpaduan serta mengelakkan jurang pendapatan per kapita antara masyarakat Melayu dan masyarakat Cina. Pihak kerajaan mengharapkan dengan adanya DEB ini maka kemiskinan khususnya dalam kalangan masyarakat Melayu dapat di atasi dan jurang pendapatan tidak lagi berlaku. Namun masyarakat Melayu masih rasa terpinggir terutamanya dalam aspek pendapatan isi rumah dan juga dalam sistem pendidikan yang dianggap dikawal oleh golongan sekular (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997:32).

Bertitik tolak daripada pengenalan Dasar Ekonomi Baru inilah, maka generasi muda yang dikenali sebagai Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) yang merupakan sebuah pertubuhan NGO Islam dan Badan Bukan Kerajaan bangkit membantu masyarakat Melayu bermula tahun 1971. Sebagai NGO ABIM memberi penekanan kepada ketidakseragaman sosioekonomi masyarakat Melayu khususnya dalam aspek pendidikan dan peningkatan sumber ekonomi masyarakat Melayu. Sebagai generasi muda dalam gerakan ABIM seharusnya bergerak memperjuangkan idealisme dalam memajukan masyarakat Melayu. Oleh itu, artikel ini akan membincangkan dan menganalisis sumbangangan Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) terhadap masyarakat Melayu di Malaysia dalam menangani isu-isu sosioekonomi, sekitar tahun 1971-2000-an. Ini kerana penulisan dan kajian berkaitan sumbangangan NGO Islam ini kurang di ketengahkan khususnya dalam aspek penyelesaian isu sosioekonomi masyarakat Melayu di Malaysia (Ucapan Muktamar Sanawi ke-25 1995:20)

SEJARAH PENUBUHAN ANGKATAN BELIA ISLAM MALAYSIA (ABIM)

ABIM merupakan merupakan gerakan Islam yang berbentuk sebuah organisasi bukan kerajaan yang ditubuhkan dan bergerak secara aktif dalam usaha-usaha dakwah Islam. ABIM juga adalah sebuah badan gerakan belia Islam yang memainkan peranan penting untuk membawa perubahan kepada pembangunan di Malaysia. ABIM ditubuhkan pada 6 Ogos 1971 (Buku Cenderamata Muktamar Agong ABIM ke-10). Penubuhan ABIM dirasmikan oleh Menteri Kebudayaan, Belia dan Sukan, Datuk Hamzah Abu Samah di Dewan Al-Malik Faisal, di Fakulti Pengajian Islam, UKM di Kuala Lumpur (Buku Cenderamata ABIM, 1996). Pendaftaran ABIM sebagai gerakan Islam telah diluluskan oleh Pejabat Pertubuhan Malaysia pada 17 Ogos 1972 dengan nombor pendaftaran 1161 (Buku Cenderamata ABIM, 1972). PKPIM adalah penaja kepada gerakan ini (Buku Cenderamata ABIM, 1996). ABIM diilhamkan oleh sekumpulan belia Islam yang telah menjalani dan menghadapi persediaan yang lama dan lengkap sebagai pekerja-pekerja Islam (*da'i*) di university-universiti dan maktab-maktab dalam dan luar negeri. Gerakan Islam ini akan dijadikan sebagai landasan baru bagi aktivis-aktivis PKPIM yang akan meninggalkan alam kampus dan dapat meneruskan perjuangan dakwah dan kegiatan Islam mereka dalam membantu

masyarakat Melayu. Ini juga berkaitan dengan hakikat bahawa belum ada lagi satu persatuan belia Islam yang benar-benar dapat mewakili belia-belia Islam di Malaysia ketika itu (Majalah Dialog, 1975).

Menurut Sanusi Junid, beliau mencadangkan supaya pertubuhan ini dinamakan sebagai Angkatan Dakwah Malaysia (ADAM). Bagaimanapun Anwar Ibrahim selaku Presiden PKPIM pada waktu itu, dan beberapa orang sahabat mereka yang lain tidak setuju dengan cadangan tersebut, sebab ini akan menyekat peluang mereka untuk bergiat dan memimpin ABIM, ketika mereka mencapai status belia selepas tidak lagi menjadi pelajar. Gerakan dakwah ABIM mempunyai visi “Membina dan Memimpin Tamadun Khayra Ummah”. Manakala misi ABIM ialah ‘Gerakan Dakwah yang Komprehensif untuk Merealisasikan Cita-cita Islamiah’. Presiden ABIM ketiga, Siddiq Fadhil dalam ucapan dasarnya di Muktamar Sanawi ABIM ke-11, bertajuk “Garis-garis Besar Haluan Perjuangan” menyatakan matlamat perjuangan ABIM secara jelas:

“Membawa manusia mengabdikan diri seutuh dan setulus kepada Allah SWT, mengabdi dalam erti yang tulen dan seluas-luasnya tunduk kepada ajaran samawi, dengan mengambil “*Manhaj Rabbaniyy*” sebagai tata hidup yang melandasi dan mendominasi segala aspek kehidupan, iaitu meliputi perkara-perkara berikut: iaitu Pembinaan Sahsiah Islam, Pembinaan Keluarga Islam, Pembinaan Ummah Islam, Pembinaan Negara Islam, Pembinaan Dunia Islam dan Pembinaan Khalifah Islam” (Risalah ABIM, 1992).

Menurut Siddiq Fadhil, cita-cita ABIM adalah untuk membawa manusia ke arah kehidupan yang ad Din dan kepada pengabdian diri kepada Allah. Namun demikian ABIM terpaksa menghadapi pelbagai halangan dan cabaran khususnya ketika ramai dalam kalangan ahli ABIM meninggalkan pertubuhan itu pada dekad 1980-an. Siddiq Fadhil menggariskan lima gagasan dakwah ABIM iaitu pembinaan sahsiah Islamiah, pembinaan keluarga Islamiah, pembinaan ummah Islamiah, pembinaan daulah / negara Islamiah dan pembinaan khilafah Islamiah. Lima gagasan ini adalah penting dalam perjuangan dakwah Islam ABIM iaitu *amar maruf nahi mungkar* khususnya dalam pembangunan sosioekonomi dan menangani isu-isunya khususnya dalam aspek pendidikan dan ekonomi.

Awalnya, sebagai sebuah gerakan yang meletakkan dirinya sebagai jurubicara Umat, ABIM telah membicarakan isu-isu umat dan masyarakat dengan menggunakan

pendekatan *constructive criticism* yang bermula dengan isu kemiskinan rakyat luar bandar, kemerosotan akhlak, pendidikan, ekonomi dan sebagainya Melalui gagasan ini maka dapat memberikan kekuatan kepada seluruh ahli ABIM dalam meneruskan program membantu masyarakat Melayu dalam aspek pendidikan dan ekonomi di Malaysia (Ucapan Muktamar Samawi ABIM ke-25, 1996:4). Ini kerana kekuatan ekonomi dan pengukuhan pendidikan maka sesebuah masyarakat akan mantap membina negara yang aman dan makmur. (Ucapan Dasar Muktamar ABIM ke-11).

Isu-isu Sosioekonomi Masyarakat Melayu Tahun 1970-an sehingga Tahun 2000

ABIM mendapati keadilan dalam sosial dan taraf hidup rakyat sangat dituntut dalam ajaran Islam terutamanya isu kemiskinan iaitu sama ada kemiskinan mutlak maupun kemiskinan relatif, di luar bandar ataupun di bandar. Isu ini menjadikan jurang perbezaan antara golongan kaya dan golongan miskin. Menurut Ketua Pengarah Unit Penyelidikan Sosioekonomi Jabatan Perdana Menteri sendiri mendedahkan hakikat wujudnya kemiskinan dalam kalangan masyarakat Melayu yang semakin meningkat dari setahun ke setahun. Adalah dianggarkan bahawa kadar kemiskinan di Semenanjung Malaysia bertambah daripada kira-kira 29% pada tahun 1980 kepada 30% pada tahun 1981 dan 31% pada tahun 1982. Kemiskinan adalah masalah besar yang mendesak kepada kemiskinan. Selain itu kemiskinan juga menimbulkan masalah jenayah dan akan wujud lingkungan keganasan sosial. Oleh itu kemiskinan ini perlu dibebaskan (Ucapan Dasar Muktamar kali ke-12 / 1983).

ABIM menekankan bahawa di Malaysia masyarakat Melayu terpinggir selepas kemerdekaan dicapai 1957 sehingga Dasar Ekonomi Baru (DEB) diperkenalkan oleh pihak kerajaan. Walaupun DEB yang diperkenalkan adalah untuk menyelesaikan masalah kemiskinan masyarakat dan mengatasi jurang pendapatan kaum di samping mewujudkan perpaduan dalam kalangan masyarakat majmuk. Namun begitu, masyarakat Melayu masih terpinggir khususnya yang tinggal di pinggir-pinggir bandar yang hanya menjanakan sumber pendapatan melalui aktiviti pertanian secara kecil-kecil untuk keperluan keluarga. Maka gerakan Islam ABIM yang ditubuhkan pada tahun 1971 bangkit menyelesaikan masalah ekonomi yang dianggap tidak adil dan melihat hanya untuk kepentingan pemerintah dan golongan kapitalis sahaja (Laporan Tahunan ABIM Sesi 1974/1975).

Melalui aspek ekonomi gerakan Islam ABIM menganggap pemerintah Malaysia yang dikuasai oleh kuasa kapitalis barat maka, masyarakat Melayu akan terpinggir dari arus kemajuan ((Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997:30). Ini kerana golongan kapitalis hanya mementingkan mengejar kemewahan material yang mengakibatkan kehancuran (Ucapan Dasar Muktamar sanawi ke-11/1982). Nilai keadilan dan kemanusiaan perlu diwujudkan bagi meningkatkan pendapatan dalam kalangan masyarakat Melayu. Masyarakat Melayu tidak hanya perlu dengan kata-kata

slogan untuk menghapuskan kemiskinan dan penglibatan rakyat dalam pembangunan sahaja. Negara kita Malaysia masih mengharapkan pergantungan kepada negara-negara dunia datang melabur yang akhirnya menempatkan negara kita kepada kedudukan negara yang banyak bergantung kepada perdagangan luar. Peratusan pergantungan Malaysia kepada negara-negara luar dijelaskan dalam carta 1 di bawah:.

Carta 1: Sumber Eksport Malaysia Berbanding Negara-Negara Lain

SUMBER EKSPORT MALAYSIA BERBANDING NEGARA-NEGARA LAIN

Sumber diubah suai : Laporan Tahunan ABIM Pusat 1983

Berdasarkan carta 1 di atas menunjukkan bahawa negara Malaysia sangat bergantung dengan sumber eksport luar iaitu sebanyak 29% berbanding dengan negara-negara lain di dunia. Ini diikuti dengan negara Korea Selatan iaitu sebanyak 18% berbanding negara Indonesia sebanyak 15% sahaja. Manakala negara United Kingdom pula mempunyai peratusan sebanyak 14% berbanding negara Thailand iaitu 12%. Seterusnya negara Jepun dan Negara Amerika Syarikat pula masing-masing menunjukkan kadar peratusan yang rendah iaitu hanya 7% dan 5% sahaja. Peratusan ini membuktikan negara Malaysia terlalu mengharapkan bantuan daripada eksport untuk meningkatkan ekonomi negara dan menambahkan pendapatan masyarakat. Ini dapat dibuktikan dengan peratusan keluaran negara kasar (KNK) pada tahun 1980 sebanyak 60% yang mengharapkan sumber eksport dan ini memberi kesan teruk kepada golongan yang berpendapatan rendah seperti masyarakat Melayu.

Dengan itu, ABIM berpendapatan perlunya ada sikap berdikari, penekanan kepada sektor dalam negeri, pengutamaan kepada keperluan-keperluan asas dan kesamarataan pendapatan, pembangunan luar bandar dan bandar, penyediaan peluang-peluang pekerjaan dan penghentian amalan pembaziran termasuk terhadap projek-projek mega dan besar kerajaan yang memerintah. Kemiskinan masyarakat Melayu bukan sahaja dilihat di luar bandar tetapi di bandar yang melibatkan golongan

berpendapatan rendah kerana terdapatnya pekerja-pekerja asing yang meningkat hampir dua juta orang ke negara ini menjelang tahun 1996 yang menjadi pesaing kepada rakyat tempatan golongan Melayu yang dinyatakan (Ucapan Muktamar Sanawi ABIM 1996:10). Krisis ekonomi dalam sistem ekonomi Malaysia ini telah membawa kepada kebangkitan gerakan Islam ABIM untuk berusaha membantu masyarakat Melayu dalam menjana sumber pendapatan berdasarkan syariat yang dituntut dalam hukum hakam Islam. Gerakan Islam ABIM berasaskan masyarakat Melayu perlu menghindarkan diri daripada urusan riba dan muamalat yang haram dalam kehidupan seharian (Laporan Tahunan ABIM Pusat ke-15:52). Bagi menangani isu sosioekonomi ini maka Koperasi Belia Islam Malaysia (KBI) telah menunjukkan iltizamnya yang kuat ke arah merealisasikan cita-cita menghapuskan amalan riba dalam sistem ekonomi negara (Ucapan Muktamar Sanawi ke-25, 1995:4)

Seterusnya masalah dalam sistem pendidikan Islam yang merupakan suatu isu besar dalam kalangan masyarakat Melayu yang memerlukan ilmu pengetahuan yang bermanfaat dan barakah. Masyarakat Melayu menuntut agar penambahan mata pelajaran yang berunsurkan Islam di dalam kurikulum. Walaupun ini dianggap perubahan yang besar dalam sistem pendidikan di mana prinsip-prinsip keilmuan dan pendidikan Islam harus menerasi dan melandasi. Ini kerana dalam dekad 60' an dan 70' an pendidikan nasional menampakkan nilai-nilai falsafah pendidikan Barat yang hanya menekankan keperluan "membentuk warga negara yang baik". Bagaimanapun, dasar tersebut telah berubah dalam dekad 80' an. Falsafah Pendidikan Negara kini berteraskan pembangunan insan yang bersepada. Seterusnya perkembangan muktahir di dunia pendidikan mementingkan lahir generasi saintis, teknokrat dan komputaris yang berketerampilan sahaja (Ucapan Muktamar Sanawi kali ke-24, 1995:20).

Namun menurut gerakan ABIM persoalan pokok dalam pendidikan di Malaysia yang perlu diberi perhatian segera adalah menjadi hak generasi muda Islam untuk dididik dan di orientasi dalam sistem pendidikan agama. Adalah menjadi satu tanggungjawab gerakan Islam ABIM untuk terus memperjuangkan faham pendidikan Islam yang terpancar dari sinaran al-Quran dan petunjuk Junjungan Nabi Muhammad S.A.W. Oleh itu keperluan pendidikan Islam ini adalah kewajipan pemerintah sebuah negara yang agama rasmi adalah agama Islam untuk menyediakan bagi mendidik dan mendewasakan generasi muda dalam sistem dan orientasi beragama. Pihak kerajaan atau pemerintah perlu peka serta sensitif dengan kehendak masyarakat Melayu yang menjadi golongan majoriti di Malaysia (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997:26-27)..

Perubahan perlu dilakukan dalam sistem pendidikan sekular yang bermatlamatkan penghasilan tenaga kerja dan perpaduan negara sahaja. Ini kerana melalui pendidikan Islam yang teratur maka golongan muda dapat terhindar daripada gejala-gejala liar

yang mempengaruhi kehidupan mereka (Ucapan Dasar Muktamar kali ke-12 / 1983). Sikap prihatin gerakan Islam ABIM yang menyuarakan kehendak rakyat khususnya masyarakat Melayu dalam pendidikan generasi muda Islam telah dapat membuka ruang kepada pihak pemerintah untuk melihat dengan lebih dekat keperluan mendesak dalam sosioekonomi antara 1970-2000. Menurut ABIM, pihak pemerintah perlu menurut sertaikan golongan cendekiawan Islam dalam program-program pendidikan dengan mengelakkan melaksanakan dasar dan program yang bertentangan dengan Islam (Ucapan Dasar kali ke 14 / 1985). Ini kerana pendidikan merupakan suatu pelaburan yang termahal harganya bagi sesebuah bangsa dan negara. (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997:29).

HASIL PERBINCANGAN

Sumbangan ABIM dalam Aspek Pendidikan Masyarakat Melayu Sehingga Tahun 2000

Gerakan ABIM berusaha menangani isu-isu sosioekonomi khususnya pendidikan dalam masyarakat Melayu di Malaysia. Ini kerana isu pendidikan merupakan perkara pokok dan penting dalam pembinaan generasi umat. Berdasarkan ucapan dasar muktamar ABIM tahun 1990, sebagai sebuah gerakan Islam, ABIM pernah melancarkan gerakan *nation-wide* dalam mengkritik pendidikan sekular warisan penjajahan. Sepanjang penubuhan ABIM, pelbagai operasi diadakan besar-besaran dengan menerbitkan buku-buku, jurnal pendidikan, risalah-risalah dan puluhan kertas kerja untuk memasyarakatkan kefahaman tentang keunggulan pendidikan Islam dan tradisi keilmuan (Temu bual Mantan Naib Pengurus ABIM Pusat). ABIM juga mengemukakan memorandum pendidikan kepada pihak kerajaan namun ditolak oleh pihak pemerintah. Akhirnya gerakan Islam ABIM bertindak sendiri dengan mengorak langkah mendirikan institusi-institusi pendidikan bermula dengan mengeksperimenkan pendidikan TASKI (Taman Asuhan Kanak-Kanak Islam) dengan model ABIM *brain-child* para *educationist* kita menggunakan kurikulum berdasarkan buku teksnya dan skim latihan perguruannya. Sekolah TASKI ini mendapat sambutan yang memberangsangkan daripada masyarakat Melayu khususnya (Ucapan Dasar Muktamar kali ke-20 / 1990).

Sejak awal penubahannya, ABIM memberikan tumpuan yang meluas terhadap pendidikan terutama mengenai dasar, kurikulum dan falsafah pendidikan yang dilaksanakan di negara ini. Dengan kesedaran tersebut, ABIM melaksanakan aktiviti wacana dan seminar pendidikan bagi merangsang kesedaran terhadap keperluan mendidik generasi muda berdasarkan kefahaman Islam. Hasilnya menimbulkan kesan positif yang menggalakkan dalam kalangan masyarakat yang berminat bagi melakukan reformasi pendidikan di peringkat nasional, yang bertunjangankan sistem nilai (Sidek Baba, 1983:2). Bagi mendukung hasrat melahirkan insan yang seimbang,

reformasi pendidikan berjaya menghasilkan Falsafah Pendidikan Negara yang termaktub dalam Akta Pendidikan 1996 (Akta Pendidikan 1996). Masyarakat Islam khususnya orang Melayu bimbang dengan pelbagai pengaruh asing, pendidikan yang berteraskan pemikiran Barat yang berfahaman kebendaan semata-mata tanpa pendidikan agama. Sistem pendidikan sekular Barat yang diperkenalkan oleh penjajah British amat merisaukan masyarakat. Keperluan untuk melaksanakan sistem pendidikan diketengahkan oleh ABIM supaya dapat melahirkan generasi berilmu dan bertakwa yang berkeupayaan mencapai kesejahteraan masyarakat dan negara. Catatan sejarah memaparkan kedatangan British menggugat kedudukan agama Islam dan sistem sosial masyarakat Melayu. Menurut Suffian Hussain:

Campur tangan Inggeris di Tanah Melayu pada tahun 1896 telah membuka pintu untuk kemasukan pendakwah Kristian dan kemasukan kaum Cina dan kaum India. Pendakwah Kristian mendapat sokongan daripada kerajaan Inggeris telah menubuhkan sekolah rendah dan menengah di negeri-negeri Selat (Melaka, Pulau Pinang dan Singapura) dan di negeri-negeri Melayu Bersekutu (Perak, Selangor, Negeri Sembilan dan Pahang). Penubuhan sekolah-sekolah misionari Kristian yang mempunyai orientasi kurikulum kebaratan dan sekular telah dianggap oleh orang Melayu sebagai satu ancaman kepada agama dan budaya hidup mereka (Suffian Hussain, 1988:10-11).

Bagi mengatasi isu-isu pendidikan, ABIM bertindak menghantar memorandum pelajaran 1974 kepada Kementerian Pelajaran Malaysia bagi memohon kementerian mengawasi tadika-tadika yang dianjurkan oleh badan-badan atau pertubuhan asing di negara ini. Kebimbangan ABIM itu mempunyai asas yang kukuh kerana sekolah missionari Kristian tidak dipantau oleh pihak kerajaan. Memorandum tersebut menegaskan:

Kementerian Pelajaran perlu mengambil tindakan untuk menyelaraskan sukanan pendidikan yang diberi di tadika-tadika di seluruh negara bagi menjamin perkembangan sihat tadika-tadika selaras dengan matlamat Pendidikan negara (Memorandum Pelajaran ABIM, 1974:6).

ABIM juga mendesak kerajaan agar menyelaras sukanan pelajaran yang diberikan di seluruh negara untuk menjamin perkembangan pendidikan selaras dengan matlamat

dan falsafah pendidikan negara. ABIM menjadikan pendidikan sebagai pendekatan dakwah yang paling berkesan dalam perjuangan membina masyarakat. ABIM yakin Islam sebagai agama ilmu dan pendidikan sebagai asas utama pembinaan insan. ABIM menggariskan dasar pendidikan bersepadu yang merangkumi aspek jasmani, emosi, rohani dan intelektual. Sejajar dengan pendukung-pendukung, ABIM yang meletakkan aspek intelektualisme dalam gerakan mereka, program-program pendidikan diberi keutamaan. Memang bidang-bidang kehidupan lainnya juga penting, tetapi bidang pendidikanlah yang lebih ditekankan (Abdul Rahman, 1998:376-388). ABIM mendokumentasikan Falsafah Pendidikan Islam iaitu:

Pendidikan adalah suatu usaha berterusan ke arah perkembangan individu secara menyeluruh dan bersepadu untuk mewujudkan insan yang harmonis dan seimbang dari segi intelek, rohani, emosi dan jasmani berdasarkan kepercayaan dan kepatuhan kepada Allah. Usaha ini bagi melahirkan insan yang berilmu berpengetahuan dan bertanggungjawab sebagai hamba dan khalifah yang boleh memberikan sumbangan kepada ummah (Laporan Ketua Biro Pendidikan ABIM Pusat 1985/1993).

Bagi menyahut Falsafah Pendidikan Islam ini, ABIM menterjemahkan dengan melaksanakan program-program pendidikan yang lebih tersusun bagi mencapai hasrat murni dan cita-cita perjuangan. Gagasan pendidikan yang dikemukakan kepada masyarakat menjadikan ABIM lebih matang dalam memperjuangkan idealisme (Mohd Azhar Bahari & Ishak Saat, ABIM, 1971-2004:18). Tinjauan terhadap gagasan dan perjuangan ABIM yang bercorak reformasi ini terbatas sepanjang pimpinan Anwar Ibrahim sebagai Presidennya sahaja. Semenjak beliau bergerak aktif dalam UMNO dan pimpinan ABIM dipegang oleh Dr. Siddiq Fadil dan kemudiannya oleh Dr. Muhammad Nur Manutu, di mana gagasan ada kalanya berbaur antara corak reformasi dengan corak modenisme. Antara program reformasinya itu, yang terpenting sekali ialah dalam bidang pendidikan dan ekonomi. Dalam bidang pendidikan antara projek ABIM yang cukup penting ialah penubuhan Institut Ilmu-Ilmu Islam (IPI) yang dipimpin oleh tokoh-tokoh seperti Dr. Nik Aziz Nik Pa dan Dr. Ghazali Basri.

Kenyataan ini menunjukkan bahawa pemimpin ABIM mempunyai kesungguhan bagi memastikan model pendidikan Islam dilaksanakan. Pendidikan menentukan kehidupan dan pendidikan juga merupakan proses penyelamat umat. Manusia dan kehidupan dapat diselamatkan dengan mengembalikan pendidikan kepada peranan

asal. Pendidikan perlu dijadikan wadah mentamadunkan (Siddiq Fadhil, 2007:13). Pendidikan bukanlah hanya memberikan tunjuk ajar kepada masyarakat. Perkara ini adalah satu proses bagi sesebuah negara menanam dan memupuk kesedaran dan keinsafan ke atas rakyatnya. (Khursid Ahmad, 1979:5-10). Falsafah Pendidikan ABIM, telah menjadikan ABIM sebuah pertubuhan yang terawal mewujudkan institusi pendidikan prasekolah dan usaha ini menjadikan salah satu wadah perjuangan iaitu prasekolah Islam iaitu Taman Asuhan Kanak- Kanak (TASKI) sejak akhir tahun 1970-an.

Kursus pengurusan TASKI pertama dilaksanakan pada tahun 1979 bertempat di Madrasah Makarimul Akhlak, Langgar, Kedah. Inisiatif yang dilaksanakan oleh pimpinan ABIM negeri Kedah yang dipimpin oleh ustaz Niamat Yusuf¹ ini telah menubuhkan kelas prasekolah di merata tempat dalam negara dan usaha ini menjadikan salah satu wadah perjuangan. TASKI ABIM menggunakan komponen kurikulum pendidikan perkembangan awal kanak-kanak dapat menimbulkan minat murid terhadap amalan membaca doa harian dan mengamalkannya dalam kehidupan harian (Buku Cenderamata ABIM Kedah). Manakala kelas Tahfiz al-Quran juga ditubuhkan sekitar tahun 1983, terutama di Selangor, Pahang, Kuala Lumpur dan Kelantan dengan menggunakan Kurikulum Tahfiz dengan pendekatan 5M iaitu menulis, membaca, menghafaz, memahami dan menghayati al-Qur'an. Sehingga kini terdapat 65 buah kelas Tahfiz al-Qur'an di seluruh Malaysia (Laporan Muktamar ABIM Pusat kali ke-32). Kelas ini bertujuan untuk menampung murid lepasan TASKI yang telah memasuki Sekolah Rendah Kebangsaan (Majalah Tahfiz ABIM 25 Tahun: 97).

ABIM Pusat melalui biro pendidikannya telah menubuhkan Sekolah Rendah Islam (SERI) pada 3 Januari 1989. Dengan perkembangan pesat TASKI, ABIM telah melaksanakan kurikulum sekolah rendah. SERI menggunakan Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah (KBSR) Kementerian Pendidikan Malaysia. Objektif penubuhan SERI ABIM ialah menyesuaikannya dan memupuk sahsiah Islamiah serta membekalkan asas kemahiran hidup yang membolehkan pelajarnya menghadapi alam kehidupan yang lebih mencabar. SERI ABIM disasarkan kepada kanak-kanak lepasan TASKI ABIM, berumur antara tujuh tahun hingga 12 tahun (Risalah ABIM, 1989). SERI ABIM yang pertama ditubuhkan di Pusat Latihan ABIM, Sungai Ramal Dalam, Kajang, Selangor.

Kewujudan SERI ABIM Pusat, sebagai contoh (*role model*) kepada perkembangan SERI ABIM di negeri-negeri. Antara negeri yang menubuhkan SERI ialah Perak, Wilayah Persekutuan, Kedah, Johor, Negeri Sembilan, Kelantan dan Pahang. Penubuhan SERI ABIM sama ada di peringkat pusat maupun peringkat negeri telah berjaya mempengaruhi masyarakat dan kerajaan agar memberikan lebih pengajaran

Pendidikan Islam kepada pelajar-pelajar sekolah rendah. ABIM dilihat lebih menumpukan perhatian kepada perkembangan Pendidikan peringkat awal kanak-kanak. Setiap negeri dan daerah diarahkan untuk menubuhkan TASKI tetapi sebaliknya penubuhan SERI bergantung kepada kemampuan ABIM negeri dan ahli-ahlinya. Dalam setiap mesyuarat tahunan, laporan daripada Biro Pendidikan ABIM dibentangkan kepada ahli tentang perkembangan sekolah-sekolah ABIM.

Bagi memastikan kesinambungan kurikulum pendidikan bersepadu Sekolah Rendah Islam (SERI) dilanjutkan di peringkat menengah, Sekretariat Biro Pendidikan ABIM merumuskan untuk menubuhkan Sekolah Menengah Islam (SEMI). Langkah gerakan Islam ABIM ini sekurang-kurangnya dapat memberi ruang kepada pelajar lepasan Sekolah Rendah Islam menyambung pelajaran di peringkat menengah. Pihak Biro Pendidikan ABIM dalam konvensyenya merumuskan penubuhan SEMI yang mengikut model Kolej Islam Klang atau Sekolah Menengah Agama Persekutuan (SMAP) dan Sekolah Menengah Agama (SMKA), dengan kurikulum tambahan dalam pengajian Islam dengan penerapan nilai-nilai Islam. Selain dari itu, SEMI juga harus menyediakan aktiviti kokurikulum bagi memantapkan pelajar dengan cara hidup Islam. SEMI pertama ditubuhkan pada 18 Disember 1989, di bangunan kedai dua tingkat, Jalan Persiaran Chepor 1, Taman Mas, Chemor, Perak Darul Ridzuan. Walaupun tidak menerima bantuan daripada pihak kerajaan, SEMI mampu melahirkan pelajar-pelajar yang berwibawa dari aspek rohani, emosi, jasmani dan intelek. Namun begitu, sehingga tahun 2003 permohonan daripada masyarakat untuk menghantar anak belajar di SEMI-ABIM tidak dapat ditunaikan kerana kemudahan penginapan dan kelas tidak mencukupi.

Pada tahun 2003, Laporan Biro Pendidikan ABIM dalam mesyuarat agung tahunan menyatakan terdapat 358 buah TASKI, 13 buah SERI dan tujuh buah SEMI. ABIM telah mengambil langkah proaktif dalam usaha merealisasikan cita-cita pendidikan yang bertunjangkan kurikulum pendidikan bersepadu. Ini secara tidak langsung telah membuktikan bahawa ABIM mempunyai kekuatan dan dapat mempengaruhi masyarakat Melayu di Malaysia tentang kepentingan penghayatan Islam yang menjadi matlamat perjuangan dakwah (Laporan Biro Pendidikan ABIM Pusat ke-32:6). Dalam bidang pendidikan, ABIM dapat menyumbangkan khidmat dan bakti yang sangat bernilai dengan memperjuangkan cita-cita melahirkan generasi *khaira ummah*, umat terpilih yang tunduk dan patuh kepada perintah Allah swt, yang berperanan sebagai khalifah di muka bumi ini. Kejayaan dapat dicapai dengan adanya juga peningkatan nilai subjek pengetahuan agama Islam dalam sukan pelajaran sekolah, pembinaan Maktab Perguruan Islam, Universiti ABIM, Kolej Dar al-Hikmah dan Universiti Islam Antarabangsa (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ABIM kali ke-31, 2002). Secara umumnya ABIM Berjaya memperkenalkan suatu sistem pendidikan yang dapat

menjadi pilihan ibu bapa untuk memberi peluang kepada anak mereka mendapat pendidikan yang berteraskan Falsafah Pendidikan Islam, dengan menggunakan kurikulum pendidikan bersepadu selari dengan pendidikan nasional (Ucapan Muktamar Sanawi ke-25, 1996:4).

Sumbangan ABIM dalam Aspek Ekonomi Masyarakat Melayu Sehingga Tahun 2000

Gerakan Islam ABIM memanfaatkan strategik sistem Islam khususnya dalam bidang ekonomi. Dalam konteks Malaysia, ABIM berusaha keras menjadikan Koperasi Belia Islam Malaysia (KBI) yang ditubuhkan pada 26 Disember 1976 sebagai kekuatan ekonomi umat yang mampu memasuki *mainstream* ekonomi negara dalam waktu yang sesingkat-singkatnya. Bagi ABIM gerakan Islam bukan sahaja perlu memiliki kekuatan ekonomi tetapi juga harus mempunyai kekuatan ide tentang dasar dan sistem ekonomi. Keciciran masyarakat Melayu dalam aspek ekonomi selepas merdeka sehinggalah DEB diperkenalkan meruntun jiwa generasi muda ABIM untuk bangkit memperjuangkan ekonomi Islam. Gerakan Islam ABIM tampil meyakinkan pemerintah tentang perlunya campur tangan kerajaan dalam kegiatan ekonomi demi melindungi kepentingan golongan yang khususnya kaum Melayu yang jelas belum mampu bersaing dengan kaum lain di Malaysia. Dasar campur tangan ini adalah selaras dengan dasar Islam yang memberikan tanggungjawab kepada pemerintah negara Islam dalam melaksanakan *masalahah 'ammah* sebagaimana yang pernah dilakukan oleh Rasulu'llah s.a.w. dan juga saidina Umar ibnu 'I-Khattab r.a (Ucapan Dasar Muktamar ABIM, 1990).

Penubuhan KBI juga adalah untuk menentang segala bentuk pemerasan ekonomi dan turut membela golongan yang menderita serta mengharamkan riba, kegiatan monopoli yang menjadi tunjang terutamanya dalam sistem kapitalis. Ini kerana sering terdapat kekeliruan mengenai faham ekonomi Islam terutamanya dalam kalangan sarjana-sarjana Barat seperti Max Weber dan Bryan S. Turner yang mencabar berkaitan mengharamkan riba' kerana ianya bersandarkan kepada asas penindasan serta kemampuan sistem ekonomi Islam menghalang sistem ekonomi kapitalis (Ucapan Dasar Muktamar ABIM, 1980).

Pada peringkat awal penubuhannya, gerakan dakwah ABIM tidak mempunyai program ekonomi yang besar. Projek ekonomi ABIM yang besar ialah penubuhan Koperasi Belia Islam Malaysia (KBI) pada 26 Disember 1976. Ia didaftarkan sebagai sebuah syarikat kerjasama di bawah Ordinan Koperasi 1948. KBI dilancarkan oleh Presiden ABIM sempena Muktamar Sanawi ABIM Pusat pada 29 Julai 1977 (Panduan Koperasi Belia Islam, KBI). Tujuan penubuhan KBI adalah untuk memberi perkhidmatan kebijakan dan ekonomi kemudahan ahli-ahli ABIM khasnya dan masyarakat Islam keseluruhannya. Objektif penubuhan KBI adalah untuk

menjalankan aktiviti-aktiviti yang menyediakan kemudahan pembiayaan kebajikan, simpanan dan pelaburan kepada para anggotanya. Antara aktivitinya ialah

- Skim Pembiayaan
- Skim Kebajikan
- Skim Khas
- Pelaburan
- Aktiviti Pembangunan Hartanah

Peringkat awal penubuhannya, pelbagai produk diketengahkan kepada ahli-ahli ABIM. KBI memperkenalkan pelbagai skim dengan prinsip *Al-Wadiyah*, *Al-Mudharabah*, *Al-Bai'*, *Bi-thaman-Ajil* dan *Al-Qaldul al-Hassan*. Peraturan pertaruhan (simpanan) dilaksanakan di bawah konsep *Al-Wadiyah* iaitu dengan kerelaan ahli, wang yang tidak digunakan buat sementara waktu itu menjadi modal pusingan kepada KBI sendiri. Konsep *Al-Mudharabah* pula dilaksanakan dalam konteks pembahagian nisbah untung hasil daripada pelaburan. Manakala *Al-Bai' Bi-thaman_Ajil* dilaksanakan dalam skim sewa beli di mana KBI memberikan barang-barang yang diperlukan oleh ahli tersebut tanpa mengenakan bunga atau riba. Skim pendahuluan (pinjaman) kecemasan adalah berdasarkan prinsip *Al-Qardul al-Hassan*. Manakala, *Al-Bai' Bi-thaman-Ajil* dilaksanakan dalam skim sewa beli di mana KBI memberikan barang-barang yang diperlukan oleh ahli tersebut tanpa mengenakan bunga atau riba. Skim pendahuluan (pinjaman) kecemasan adalah berdasarkan prinsip *Al-Qardul al-Hassan* (Laporan Tahunan KBI sesi 1982/1983). Malah KBI menjadi pendorong dan contoh kepada penubuhan institusi kewangan Islam di Malaysia. Pelaksanaan sistem tersebut merupakan sistem muamalat yang dituntut oleh Islam. Pelaksanaan sistem kewangan Islam adalah sistem muamalat yang dituntut dalam Islam. Hal yang demikian ini menggambarkan KBI berjaya mendahului mana-mana institusi kewangan atau perdagangan di negara ini termasuklah termasuklah penubuhan Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) yang ditubuhkan pada 11 Mei 1983.

Dengan pertambahan ahli ABIM yang menjadi ahli KBI, KBI dapat menjalankan operasi dengan baik. KBI bukan sahaja dapat meluaskan kegiatan ekonominya malah KBI mampu menjadi model kepada pertumbuhan kegiatan-kegiatan ekonomi yang bersifat Islam di dalam negara dan sekali gus mampu menjadi sebuah koperasi yang berjaya. Keahlian ABIM terus meningkat dalam tempoh setahun iaitu 30 November 1984 ahlinya sebanyak 2,839 orang dan terus meningkat kepada 3,228 orang pada 31 Oktober 1984. Dalam Laporan Tahunan Sesi 1984/1985, KBI dicatatkan sebagai sebuah koperasi yang paling berjaya di negara ini. Selepas kejayaan KBI, mulalah berkembangnya institusi-institusi kewangan Islam di Malaysia seperti bank Islam dan Sistem Perbankan Islam dalam bank-bank kovensional di Malaysia.

Gerakan Islam ABIM juga menjalankan aktiviti kemanusiaan melalui agensi-agensi yang berkaitan KBI iaitu *Global Peace Mission* (GPM) yang ditubuhkan pada tahun 2001 akibat krisis kemanusiaan di Afghanistan. Bantuan kecemasan telah disalurkan ke komuniti Asia Tenggara, Asia Selatan, Asia Tengah, Timur Tengah, Afrika dan Eropah Timur. Selain itu KBI juga melibatkan diri dalam organisasi *Islamic Outreach* (IOA Centre) ABIM yang ditubuhkan pada tahun 1987 yang bertujuan menyampaikan dakwah tentang pesanan agama Islam dan menghayati Islam sebagai panduan dan cara hidup khususnya kepada masyarakat Melayu Islam. IOA Centre kini telah bertapak di masjid-masjid utama seluruh Malaysia dan telah diberi kepercayaan oleh pengurusan masjid dan Majlis Agama Negeri untuk menjadi pemandu pelancong dan sekali gus mempromosikan Islam kepada mereka. Pendekatan IOA Centre lebih menekankan penyampaian dakwah menerusi kelas bimbingan dan perbincangan dua hala. (Company Profile ABIM).

Perkembangan itu membuktikan ABIM berjaya menjadi model kepada sistem kewangan Islam di Malaysia. Apabila Anwar Ibrahim berada di dalam kerajaan, sokongan terhadap penubuhan Bank Islam semakin meningkat. Akhirnya pada tahun 1987 bank Islam Malaysia Berhad ditubuhkan secara rasminya oleh kerajaan. Pada peringkat awal penubuhan Bank Islam terdapat kelemahan tetapi kesedaran masyarakat Islam khususnya orang Melayu supaya tidak terlibat dalam amalan riba turut membantu perkembangan bank Islam. KBI terus menjadi pilihan dalam kalangan ahli ABIM. Pengkaji mendapati bahawa KBI telah menjadi institusi kewangan Islam contoh yang menjadi pemangkin aktiviti *muamalah* Islam di Malaysia.

Gerakan dakwah ABIM memperlihatkan kesungguhan bagi menjalankan kegiatan ekonomi tanpa riba. Kewujudan KBI merupakan asas kepada sistem amalan ekonomi Islam (*muamalat Islam*). Koperasi KBI bukan sahaja semata-mata untuk mendapatkan keuntungan maksimum, tetapi lebih bersifat kegiatan untuk memberikan perkhidmatan kebajikan kepada ahli-ahli, khususnya bagi mendapatkan keperluan urus niaga yang bersifat Islamik tanpa melibatkan bunga (*interest*) atau riba. KBI menggunakan kaedah yang dibenarkan oleh Islam dalam mengendalikan urusan atau kegiatan-kegiatannya. Gerakan Islam ABIM menjadikan Koperasi Belia Islam ini sebagai langkah awal gerakan dakwah ekonomi kerana melalui koperasi ini maka ahli-ahlinya bebas dan tidak terlibat dengan sistem ekonomi riba. Kesungguhan kepimpinan ABIM melalui Biro Ekonomi dengan menubuhkan KBI untuk membebaskan ahlinya daripada bersubahat dengan sistem ekonomi kapitalis. Kenyataan KBI gerakan Islam ABIM menyatakan bahawa para ahli tidak lagi terbelenggu dengan amalan riba dalam usaha mereka mendapatkan peralatan rumah, kenderaan dan tempat kediaman. Pelaksanaannya ialah berperingkat-peringkat mengikut kemampuan KBI.

Penubuhan gerakan Islam ABIM dalam masyarakat Melayu di Malaysia merupakan gelombang baru dalam pergerakan dakwah Islam yang membawa slogan Islam merupakan suatu cara hidup (*a way of life*) yang lengkap dan sempurna (Ishak Saat, 2006:104). Presiden pertama ABIM, Razali Nawawi telah melontarkan idea-idea dan pemikiran khususnya dalam gagasan-gagasan baru berkaitan persoalan ekonomi yang berteraskan Islam. Pengkaji mendapati kelantangan ABIM yang bersifat confrontational bukan sahaja terhadap pemerintah yang dipaparkannya sebahagiannya melalui pidato dan demonstrasi dalam usaha menyedarkan pemerintah malahan di peringkat antarabangsa lantaran ketegasannya. Gerakan Islam ABIM berusaha mengukuhkan keadilan dan membanteras kejahilan dan kezaliman yang ditentang secara terang terangan atau tipu muslihat yang halus (Laporan Penyata Tahunan 1974).

Perjuangan pemimpin pertama ABIM dalam aspek ekonomi masyarakat Melayu ini diteruskan pula oleh presiden ABIM yang kedua iaitu Anwar Ibrahim. Anwar Ibrahim menegakkan kebenaran dan keadilan dalam perjuangan ABIM sehingga menimbulkan ketegangan dengan pihak pemerintah. Perjuangan ABIM sering mendesak kerajaan dalam isu kemiskinan dan melaksanakan program Islam menampakkan kejayaannya (Risalah ABIM, 1991). Beliau telah terlibat dalam Demonstrasi Baling 1974 dan ditahan di bawah peruntukan ISA pada tahun 1974 hingga 1976 kerana dituduh menggulingkan kerajaan. Pendekatan radikal sebagai penggerak gerakan Islam yang menuntut keadilan daripada pihak kerajaan. Kemasukan PAS dalam BN tidak disenangi oleh tokoh ABIM dengan menunjukkan sikap radikal pada pilihan raya umum tahun 1974. (Azam Abdul Rahman, 2007). Tragedi 13 Mei 1969 banyak dikaitkan dengan aliran radikalisme dan peranan ABIM dan tokoh-tokoh sealiran dengannya (Abdul rahman, 1998:348-349).

Gerakan dakwah Islam ABIM banyak mengambil inisiatif melancarkan beberapa projek ekonomi secara kecil-kecilan dan membantu mempertingkatkan kebajikan dan ekonomi orang-orang Melayu. Penglibatan gerakan Islam ABIM dalam Koperasi Belia Islam Malaysia telah dapat membantu masyarakat Melayu dalam beberapa kemudahan, keperluan dan urus niaga yang bersifat '*Islamic*' tanpa membabitkan bunga atau riba yang menjadi ciri utama ekonomi moden hari ini. (Laporan Tahunan KBI 1983/1984: 14). Kejayaan program ekonomi ABIM dicatatkan sebagai paling berjaya di negara ini telah membawa kepada sokongan terhadap penubuhan Bank Islam setelah kemasukan pemimpin ABIM iaitu Anwar Ibrahim ke dalam kerajaan. Maka ini telah membawa kepada penubuhan Bank Islam pada 1987 yang ditubuhkan secara rasmi oleh pihak kerajaan. Masyarakat di Malaysia khususnya orang Melayu. KBI telah menjadi institusi contoh kepada institusi kewangan Islam di Malaysia

(Minit Mesyuarat Agung ke 7). Oleh itu menjadi tanggungjawab gerakan Islam ABIM untuk membantu sesiapa sahaja dalam aspek ekonomi khususnya bagi menyelamat ummah (Risalah Mac 2003).

Selain itu, gerakan Islam ABIM juga menggunakan pendekatan dakwah *Manhaj Maliziy* agar dapat meneruskan pelaksanaan agenda membina dan melatih generasi muda. Program kaderisasinya bermula daripada tahun 1996 sehingga tahun 2006 merupakan jangka masa yang cukup bermakna kepada ABIM, bagi meneruskan kesinambungan kepimpinan yang berwatak pendakwah dengan penuh kesabaran dan berhikmah. Lantaran itu, program atau aktiviti gerakan Islam ABIM khususnya aspek ekonomi juga dapat dilaksanakan melalui pendekatan ini dan penglibatan gerakan Islam ABIM ini membawa pengaruh yang besar kepada perkembangan ekonomi Islam masyarakat Melayu di Malaysia (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ABIM ke-27, 1998:35). Melalui koperasi KBI gerakan Islam ABIM dapat membantu para ahlinya menggunakan sistem urus niaga ekonomi Islam yang tersusun, halal, bersih daripada riba. (Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-26 ABIM, 1997).

KESIMPULAN

Kesimpulannya sumbangan gerakan Islam ABIM dalam menangani isu-isu sosioekonomi sekitar tahun 1971-2000 adalah memenuhi permintaan masyarakat Melayu di Malaysia khususnya dalam aspek pendidikan dan ekonomi. Ini kerana masyarakat Melayu telah dipengaruhi kebangkitan Islam pada tahun 1970-an di Malaysia kesan daripada kebangkitan Islam di dunia Islam. Selain itu, kesan Dasar Ekonomi Baru yang diperkenalkan oleh pihak pemerintah juga telah membawa kepada wujud jurang pendapatan antara kaum yang menjelaskan ekonomi masyarakat Melayu dan jurang kemiskinan yang meningkat. Pada masa yang sama masyarakat Melayu juga ketandusan sistem pendidikan Islam yang selama ini pendidikan di Malaysia adalah berorientasikan pendidikan sekular kesan daripada tinggalan penjajah selepas negara mencapai kemerdekaan.

Dengan itu, gerakan Islam ABIM telah bangkit menangani isu-isu sosioekonomi masyarakat Melayu ini dengan memperkenalkan sistem dan kurikulum pendidikan sendiri. Melalui sistem pendidikan dalam gerakan Islam ABIM berjaya memenuhi keperluan sistem pendidikan Islam kepada masyarakat Melayu selari dengan pendidikan nasional. Pendidikan Islam ABIM yang dilaksanakan mengikut peringkat dapat melengkapkan keperluan kehidupan masyarakat Melayu yang ad-Din. Dalam keadaan dunia yang semakin mencabar dengan pengaruh kebaratan dan cabaran-cabaran dalam beragama maka pendidikan Islam sangat penting bagi menepis pengaruh tersebut. Sistem pendidikan dalam gerakan Islam ABIM yang terancang dan tersusun memberikan kesan kepada lahirnya pendidikan *diniyah* dan *syumul*.

Manakala bagi memenuhi hasrat masyarakat Melayu yang memerlukan urus niaga secara Islamik dan tiada unsur-unsur riba. Penubuhan Koperasi Belia Islam Malaysia (KBI) dapat memenuhi keperluan masyarakat Melayu meningkatkan pendapatan khususnya dalam kalangan ahli. Melalui koperasi KBI gerakan Islam ABIM dapat merealisasikan menggunakan nilai dan prinsip ekonomi Islam, membantu anggotanya dan masyarakat Melayu Islam menggunakan urus niaga yang halal dan menghapuskan perniagaan berunsurkan riba Dengan ini secara tidak langsung gerakan Islam ABIM dapat membantu pihak kerajaan Malaysia menyeimbangkan sosioekonomi penduduk khususnya masyarakat Melayu sehingga tahun 2000.

RUJUKAN

- Abdul Rahman Hj. Abdullah. (1998). *Pemikiran Islam di Malaysia: Sejarah dan aliran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka & Pusat Pendidikan Jarak Jauh USM.
- Akta Pendidikan. (1996). *(AKTA 550) dan peraturan-peraturan terpilih*. Kuala Lumpur: International Books Store.
- Angkatan Belia Islam Malaysia. (1998). *Buku cenderamata TASKI ABIM Ke-26*. Kedah: Angkatan Belia Islam Kedah.
- Angkatan Belia Islam Malaysia. (1996). *Buku Cenderamata ABIM Ke-24*. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Angkatan Belia Islam Malaysia. (1972). *Buku Cenderamata Muktamar Agong ABIM*. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Hasbullah Abdul Rahman. (1989). Sekolah Rendah Islam ABIM-Perancangan Menjadi Kenyataan, dlm. *Risalah ABIM*. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Khursid Ahmad. (1979). *Prinsip-Prinsip Pendidikan Islam*. Kuala Lumpur: Biro Pelajaran dan Penulisan ABIM.
- Laporan Tahunan KBI. (1983). Minit Muktamar Sanawi ke-11. Dewan Kolej Islam. Kelang: Selangor. 30 Julai – 1 Ogos.
- Laporan Tahunan KBI. (1982). Minit Muktamar Sanawi ke-11. Dewan Kolej Islam. Kelang: 30 Julai – 1 Ogos.
- Laporan Tahunan KBI. (1985). Minit Muktamar ke-12. Dewan Kuliah Utama (MLT). Universiti Kebangsaan Malaysia. Bangi: Selangor. 6-8 Disember.
- Laporan Tahunan Muktamar Sanawi ABIM. (1986). Dewan Al-Malik Faisal. Universiti Islam Antarabangsa. Selangor: Petaling jaya.
- Laporan Tahunan Muktamar Sanawi ABIM. (1987). Kampung Sungai Ramal Dalam. Selangor: Kajang.
- Laporan Penyata Tahunan ABIM. (1974). Angkatan Belia Islam Malaysia. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.

- Laporan Ketua Biro Pendidikan ABIM Pusat (1993). Angkatan Belia Islam Malaysia. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Laporan Biro Pendidikan ABIM Pusat. (2002). Angkatan Belia Islam Malaysia. Selangor: Anjung Rahmat.
- Majalah *Dialog*. 12 April 1975.
- Memorandum Pelajaran ABIM. (1974). Kuala Lumpur: Kementerian Pelajaran Malaysia.
- Minit Mesyuarat Agung ABIM Pusat kali ke-7. (1977). Selangor: Kolej Islam Kelang
- Mohd Azhar Bahari dan Ishak Saat. (2014). *Angkatan Belia Islam Malaysia 1971-2004*. Batu Pahat: Universiti Tun Hussein Onn Malaysia.
- Risalah KBI*. (2003). Kuala Lumpur: Koperasi Belia Islam Malaysia.
- Risalah KBI*. (1992). Kuala Lumpur: Koperasi Belia Islam Malaysia.
- Risalah KBI*. (1989). Kuala Lumpur: Koperasi Belia Islam Malaysia.
- Siddiq Fadhil. (2007). *Pendidikan sebagai Wahana Pentamadunan Ummah*. Kajang: Kolej Dar Al-Hikmah.
- Sijil Pendaftaran ABIM. (1972). Pendaftaran Pertubuhan Malaysia. Angkatan Belia Islam Malaysia. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Majalah *Tahfiz*. (2002). Angkatan Belia Islam Malaysia. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Panduan Koperasi Belia Islam Malaysia. (2019). Koperasi Belia Islam Malaysia. KBI-ABIM. Kuala Lumpur: Pejabat ABIM Pusat.
- Ucapan Muktamar Sanawi ke-4. (1975). ABIM. Sdr. Anwar Ibrahim. 1975. “Jelaskan Wadah Perbaru Tekad, Pesanan Buat Generasi Muda Islam”. Selangor: Kolej Islam Klang
- Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-9. (1980). ABIM oleh Sdr Anwar Ibrahim. 1980. “Pembangunan Saintifik” di Pusat Latihan ABIM Sungai Ramal Dalam. Selangor: Kajang.
- Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-11. (1982). ABIM. Pemangku Presiden. Siddiq Fadhil. “*Garis-garis Besar Haluan Perjuangan*”. Dewan Al Malik Faisan. Maktab Perguruan Islam. Selangor: Petaling Jaya.
- Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-12. (1983). ABIM. Sdr. Siddiq Fadil. “Menyahut Cabaran Abad Kebangungan”. Selangor: Kolej Islam Kelang.
- Ucapan Dasar Muktamar Sanawi kali ke 14. (1985). ABIM. Sdr. Siddiq Fadil. “Menggembang Tenaga Ke arah Peningkatan Prestasi Amal Islami”. Pusat Latihan ABIM Sungai Ramal Dalam. Selangor: Kajang.
- Ucapan Dasar Muktamar Sanawi ke-20. (1990). ABIM. Sdr. Siddiq Fadil. 1990. “Keprihatian Umat Dalam Senario Politik 90-an”. di Pusat Latihan ABIM Sungai Ramal Dalam. Selangor: Kajang.
- Ucapan Muktamar Sanawi ke-25. (1997). ABIM. Prof. Madya Dr.Muhammad Nur Manuty. “Gerakan Islam dan Transformasi Sosial: Menuju Alaf Baru”. Kuala Lumpur: Dewan Muktamar Pusat Islam Malaysia.

Ucapan Muktamar Sanawi ke-26. (1997). ABIM. Prof. Madya Dr.Muhammad Nur Manutu. "Islam dan Jiwa Merdeka". Kedah: Dewan Besar Institut Perguruan Darul Aman.

Ucapan Muktamar Sanawi ke-31. (2002). ABIM. Ahmad Azam Abdul Rahman. "Perbaru Ukhwah, Perteguh Wahdatul Ummah". Terengganu: Dewan KUSZA.

Sidek Baba. (1993). *Kepedulian Sosial dalam konteks Wawasan 2020; Islam dan Masyarakat*. Petaling Jaya: Angkatan Belia Islam Malaysia.

Sufian Hussain. (1998). *Sejarah pendidikan di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.